

הזהרות מדברי חז"ל - שיעור 887

I. בעניני סכנה לאדם

- (א) **חז"ל הזהירו** על כמה דברים שגורמים לאנשים להפסיד נכסיהם ואלו הם המשחרר עבדו והבודק נכסו בשבת והקובע סעודתו בשבת בשעה שהחכם דורש (גיטין ל"ח:)
- (ב) **ועוד הזכירו** דהמשהה שטרות פרועים אצלו המלוים בריבית מי שיש בידו למחות ואינן מוחה הפוסק צדקה כרבים ואינו נותן הכובש שכר שכיר והעושק שכר שכיר הפורק עול מעל צוארו ונותן על חבירו וגסות רוח (סוכה כ"ט:)
- (ג) **היזהר בשלשה דברים** אל תרכה בישיבה שהישיבה קשה לתחתוניות ואל תרכה בעמידה שעמידה קשה ללב ואל תרכה בהליכה שהליכה קשה לעינים (כתובות ק"ח:)
- (ד) **סכנה לאדם** כשהוא בכעס וכ"ש כשזורק ומשבר מתוך כעסו ולא יסתכל באדם בשעת כעסו והמסתכל בו משכח תלמודו (ספר חסידים תתשכ"ו) ועיין בנדרים (כ"ג:) דכל אדם שכוועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו (פסחים ס"ה:)
- (ה) **יתרחק מאד ממחלוקת** שגורם עניות וצרות רבות לביתו עיין בספר שמירת הנפש (אות ס"ח) דמחלוקת אחת דוחה ק' פרנסות
- (ו) **כשנראה** שיערה של אשה מבחוץ קשה לעניות (זוהר פרשת נשא) ועיין בבה"ל (ד"ה מבחון) ובמ"ב (סקי"ג)

II. ועוד בעניני סכנה לאדם

- (א) **רוח רעה שדים ומזיקים** חז"ל אסרו כמה ענינים משום רוח רעה דהיינו שדים ומזיקים שיש בהם חשש סכנה ועיין ביומא (ט"ז:) ובחולין (ק"ז:) ובתענית (כ:) לענין שיבתא שהוא שד שמזיק מי שנגע מאכלים בלי נטילת ידים אמנם דעת תוספות (חולין ק"ז: ד"ה ה"ט) דאין אותה רוח רעה מצויה בינינו כמו שאין אנו נזהרין על הזוגות ועל הגילו משקיין (רמ"א רע"ג - ה) וכן כתב בהגהות מרדכי (שנת פרק המוליד) גם ביצה קלופה וכ"כ הים של שלמה (פרק כל השני"ג) והרמב"ם השמיט כל מה ששייך לרוח רעה ועיין ברמ"א (שכ"ח - ל"ה) שאסור להתיז מחלב אשה על מי שנשף בו רוח רעה דלית בו סכנה ועיין בפסחים (ק"ג:) דבזמן הזה לא שכיחי מזיקין כיון שרבי חנינא בן דוסא ואבבי גירשן אותם ולכן ברוב הדברים שנאסרו משום רוח רעה אין מקפידין בזמן הזה אמנם שיש סוגים של רוח רעה דיש להקפיד עליהם גם בזמן הזה כגון נטילת ידים שחרית (שו"ע ד - ט) משום רוח רעה (מ"ב כ"ה) ומים אחרונים אין נוטלים על גבי קרקע אלא בכלי מפני רוח רעה (קפ"ה - ז) והרמ"א לא הגיה משמע דמסכים בענין אלו דוקא דרק בדברים שיש בהם מסורה מהשו"ע צריך ליזהר בהם (שבט הלוי ו - ק"ח - ה)
- (ב) **שום בצל וביצה קלופות שעבר עליהם הלילה** - עיין בנדה (י"ז:) דאמר רשב"י שהעושה אותן מתחייב בנפשו ודמו בראשו אמנם הרמב"ם והטור והשו"ע והרמ"א לא הביאו גמרא זו והגהות מרדכי (שנת פרק המוליד) כתב הטעם דרוח רעה לא שכיח בינינו כנ"ל ויש מי שאומר דלא נאמר איסור זה אלא דוקא בשום ובצל ולא בביצה (מהרא"ז אבד"ק נאוהרדק) וי"א דההקפדה היא בביצה חיה ולא במבושלת וצלייה (שו"ת בית שלמה ח - קפ"ט) ויש מי שכתב דבדיעבד אפשר להדיח את הביצה כמו בנטילת ידים לשחרית (שו"ת יד מאיר) ויש שכתבו דאין סכנה כשהבצים או הבצלים מעורבים עם מאכל אחר (סמ"ק קט"ח) ויש אומרים במקרה אין בו רוח רע (רכבות אפרים ה - תקנ"ג וציץ אליעזר י"ח - מ"ו) ואורחות רבינו (ח - ר"י) כתב בשם החזו"א שהתיר לבנו להליץ לכתחילה בלילה רק שיכסה אותה בכל מקום אסור להשליכה לאשפה ועיין באג"מ (י"ד ג - כ) שכתב דאולי משמע שסוכר השו"ע והרמ"א דדין דרשב"י הוא רק דעת יחיד ורבנן פליגי עליו וכדחזינן שכירושלמי לא הזכיר זה מ"מ כתב לדינא שראוי להחמיר אמנם בבתי אפיה כתב שאין להחמיר דאין לך בו אלא חידושן ואבאר ועיין בתשובות והנהגות (ד - קפ"ו) דבמקום מצוה או לצורך שבת מותר לכתחילה ואיברא בשו"ת דברי יציב (י"ד ל"ה) כתב שאולי כל מיני מחלות המצויות היום הן תולדה שאין זהירות בסכנה זו וכן כתב החפץ חיים (צליקוטי הלכות נדה) שצריך להזהר בהם וכ"כ הערוך השלחן (קט"ז - כ"ג) והשו"ע הרב (שמירת סגוף ז) ולמעשה ראוי ליזהר בכל זה דחמירא סכנתא מאיסורא
- (ג) **לא יתן תבשיל ולא משקים תחת המטה** מפני שרוח רעה שורה עליהם והוא גמרא מפורשת (פסחים קי"ג) והובא להלכה בשו"ע (י"ד קט"ז - ה) וגם ברמב"ם ולכן יש מסורה על ענין זה משא"כ ביצים קלופים והש"ך (ד) כתב דאפילו הם מכוסים ויש מחמירים גם בדיעבד (הגר"א) אבל רובא מתירים בדיעבד ויש מקילים תחת מטת תינוק ודבר זה שכיח מאד בעגלה ילדים (מעשה במצות פסח תחת המטה ואבאר)
- (ד) **שלא להניח ספר פתוח ולצאת** דבזיון הוא ומשכח תלמודו (ש"ך י"ד רע"ז - ח - ב) ודוקא כשיצא לרחוב אבל הנכנס מחדר לחדר או אפילו לחצר ולרחוב שלא על אריכת

הזמן אין חשש בזה (ערוך השלחן יו"ד רע"ז - ז בשם ים של שלמה)

- (ה) לימוד ענייני אבילות - עיין בהכנה"ג (יו"ד רמ"ה - הגה"ט חות ג) אסור להניח מללמוד מסכתא מועד קטן מפני שהם דברים של מיתה מיהו ימהר ולא ידקדק כמו בשאר מסכתות ומותר לקרות עירובין גדה ויבמות אע"פ שראשי תיבותיהן ענ"י
- (ו) המשמש מטתו במטה שתינוק ישן בה יגרום להתינוק שיפול ר"ל בחולי ודוקא כשאינו בן שנה ודוקא כשהתינוק ישן למרגלות המטה ודוקא כשאינו מניח ידו על התינוק בשעת תשמיש (פסחים ק"ג) ועיין בערוך השלחן (ר"מ - י"ח) דאף שאין אנו מביינין אך כך היו רבותינו הקדושים מקובלים על פי החכמה האמיתית ונראה לי דהוא הדין לשאר סגולות ותיקון שנמצא בהגמרא והובא בגדולי הפוסקים
- (ז) מעיין הרע מאד צריך לייזהר (זוהר אחרי מות) ויש בעין הרע משום סכנת נפשות (חוסן ישועות) לכן אסור לאדם שיעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה (ח"מ ש"ע"ח - ה) ולכן צריך לומר בכל פעם בלי עין הרע מ"מ הרמב"ם והסמ"ג השמיטו הסכנה של עין הרע ויש אומרים שהוא רק מדת חסידות וכך שמעתי מאחד מרבותי
- (ח) לסתום חלון או פתח לגמרי אסור שלא יזיקו השדים כי דרכן לצאת בו אלא ינקוב בו נקב (צוואת רבי יהודה החסיד) ויש דאין נזהרין ועיין לעיל אות-א
- (ט) אדם שנתגלתה אצלו מחלה פנימית לא יספרה לאחרים אלא יתפלל אל אביו שבשמים שיחוס וירחם עליו וירפאהו שאם יגלה את מחלתו לאחרים יצטרך לעשות לו נס גלוי ודבר זה קשה עד מאד (ספר ויצבור יוסף 3 - דף י"ג)

III. איך לנהוג

- (א) אם יקדים לעשות נישואין לבת הצעירה קודם הבכירה עיין בש"ך (יו"ד רמ"ד - י"ג) שלא יקדים לעשות נישואין לקטן קודם הגדול וראיה לזה (נרחשית כ"ט - כ"ו) לא יעשה כן במקומינו לתת הצעירה לפני הבכירה אמנם עיין בשו"ת אג"מ (ח"ט 3 - ה) דהש"ך מיירי שכבר נשתדכו ועומדין להנשא ומה שכתבו איזה מחברים לאסור לאח צעיר או אחות צעיר להשתדך לפני הגדול הוא "טעות גמור" וככל אופן מותר ועוד ראיה מיעקב אבינו שהיה מוכן להתחתן עם רחל אם לא שרמה אותו לכן עיין בספר שמירת הגוף והנפש (ק"ח 3 - 3)
- (ב) אין לקרוא מקרא בלילה (באר היטב רל"ח 3 - 3) והמקובלים נמנעים מלקרות תהלים ג"כ בלילה (ש"ס פ"ד 3 - 3) אמנם עיין בשו"ת ציץ אליעזר (ח 3 - 3) שכתב להתיר כי מקרא התהלים בכוונה יש כח לדחות כל מיני פורעניות ועיין בשער הציון (רל"ח 3 - ה) שכתב דלהפמ"ג משמע דיכול לקרוא מקרא בלילה ונראה דאפילו להמחמירין לית בזה איסורא וזה נוהג ג"כ לשנים מקרא ואחד תרגום ואבאר
- (ג) צריך לייזהר שלא לאכול בשר ודג ביחד מפני שקשה לצרעת (יו"ד קט"ז 3 - 3) ואין חילוק בין בשר בהמה לבשר עוף (פתחי תשובה 3) ויש מקילים לכבוד שבת דכיון שהרמב"ם השמיט דין זה וטעמו כנראה שאין זה סכנה טבעית וגם המג"א (קט"ג) כתב דאפשר דאין כאן סכנה האידנא לכן אף דנזהרים בזה מימות עולם מ"מ לכבוד שבת או לסעודת מצוה אפשר להקל ובשר שנתבשל בכלי של דגים בן יומו מותר (ט"ז ז"ה 3 - ג) ומנהג העולם להקל אפילו לכתחילה לבשל דגים בכלי שבשלו בו בשר (שמירת הגוף ח - ט) והמנהג לאכול דבר ביניהם ולשתות דהוי קנינות והדחה (רמ"א ג) וכ"כ המ"ב (קט"ג - ד) ואין לשתות מים אחר דגים דהוי סכנה (חידושי רעק"א קט"ז 3)

IV. שינוי הטבע מימי חז"ל עד זמנינו

- (א) עיין בתוספות (מועד קטן י"ח: ד"ה כוורח) ותוספות (ט"ז כ"ד: ד"ה פרה) דהרבה דברים נשתנה והרמב"ם השמיט האיסור של אכילת בשר ודגים וכל רפואות שבש"ס שנשתנה הטבע (חתם סופר יו"ד ק"ח) וכ"כ הרמ"א דאע"ג דאמרינן בגמרא יולדת לט' אינה יולדת למקוטעין כבר תמהו ע"ז רבים שהחוש מכחיש זה אלא שנשתנה הטבע וכן לענין זוגות שהיה סכנה שוב ליכא קפידא כלל וכן לרוח רעה וכן לענין לעשן ביו"ט וכ"כ המג"א (קנ"ו - ח) לענין בשר ודגים ועיין במלבי"ם (נרחשית חייס סימן ד' ח"י סק"ד) דגם הרמב"ם עצמו לא חש לדברי הגמרא לעניני הסגולה והרפואה ולמעשה דבר שלא הובא בשו"ע ופוסקים כל הקפיד קפיד וכל דלא קפיד לא קפיד (פסחים ק"י:)
- (ב) בענין חולה שאמרו חז"ל (שכ"ח 3 - ג) שהוא מסוכן והרופא אומר שאינו מסוכן עיין במג"א (שכ"ח 3 - 3) ששקר אומרים הרופאים שבגמרא אמרו דיש סכנה ולא אמרינן נשתנה הזמן וכ"כ הפמ"ג (ח"ה 3 - 3) ודלא כהמג"א (קט"ג - ח וקנ"ו - ח) שנשתנה הטבע והספר שמירת הגוף והנפש (דף 54) כתב בשם רב אלישיב דכוונת הפמ"ג רק בכה"ג שרופא אחד אומר דאינו צריך משא"כ אם הוא דבר מוסכם אצל כל הרופאים דאינו סכנה אז סמכינן על הרופאים